

**Esperanto
Societo
Frankfurto**

Esperanto-Gesellschaft Frankfurt am Main e.V.
gegründet 1904 – fondita 1904

junio 2015

ESPERANTO INFORMILO

Esperanto- Gesellschaft Frankfurt am Main www.esperanto- frankfurt.de	1. Vorsitzender: Martin Schmitt, Gießener Str. 18 35415 Pohlheim Tel. ab. 0171-7412414 e-mail: esperanto@scsy.de	Bankverbindung: Esperanto-Gesellschaft Frankfurt /M. IBAN: DE75 5008 0000 0771 5717 01 BIC: DRESDEFFXXX Commerzbank, FFM	Beitrag: mit DEB-Beitrag: 80 € Familienmitglied: 40 € Nur ESF: 20 € Familienmitglied: 10 €
---	---	--	---

Darmstadt

Foto: internet

Mathildenhöhe kun nuptoturo

einladung zum klubabend   invito al la klubvespero

Bürgertreff Bockenheim
Schwälmer Str 28
Frankfurt am Main

donnerstag, d.18.6.2015

ĵaŭdon, la 18an de junio 2015

Liebe Mitglieder, Freunde und Interessenten,
wir laden Sie zum nächsten Klubabend und unseren Ausflug im Juni ein.
Wir würden uns freuen, wenn Sie kämen.

Karaj membroj, geamikoj kaj interesiĝantoj,
ni invitas vin al la venonta klubvespero, kaj al nia ekskurso en junio.
Ni ĝojus, se vi venus.

18.30 h

SPRACHRUNDE

Computerwörter

Wir haben häufig Probleme bei vielen englischen Wörtern, die ins Deutsche gekommen sind. Lernen wir sie in Esperanto. Wir haben einen Fachmann unter uns:

Martin Schmitt

LINGVA RONDO

Nocioj pri komputilo

Ni havas ofte problemojn pro multaj anglaj vortoj, venintaj en la germanan. Ni povas tion lerni in Esperanto. Inter ni estas fakulo:

Toki Pona und die Pidginsprachen

Am Vortragsabend behandle ich zunächst die Pidginsprachen, im zweiten Teil die Plansprache Toki Pona, erfunden von der Übersetzerin Sonja Lang aus Toronto in Kanada, die fließend Englisch, Französisch und Esperanto spricht. Besonders unter Esperantisten wurde diese Sprache im Internet anfangs der 2000er Jahre intensiv und kontrovers diskutiert.

19.30 h

U. Fellmann

Tokipono kaj la piĝinaj lingvoj

La prelego prezentas en la unua parto la piĝinajn lingvojn, en la dua parto la lingvon Toki Pona, planlingvo kreita surbaze de piĝinaj lingvoj.

Multaj piĝinaj lingvoj estas konataj nur laŭnome, kaj estas multaj eraraj opinioj pli ili. Malmulte konata estas, ke pluraj estas oficialaj lingvoj en kelkaj landoj. Mi ankaŭ mencias la strukture similajn kreolajn lingvojn. Toki Pona, aŭ esperantlinge: Tokipono, estas konstruita de Sonja Lang (antaŭe: Elen Kisa), profesia, tradukistino loĝanta en Toronto en Kanado. Tokiponon ŝi publikigis en la interreto en 2001. Laŭ ŝia takso ekzistas nuntempe mondvaste minimume 100 fluaj parolantoj kaj kelkaj miloj, kiuj iomete okupiĝis pri ĝi.

geburtstage im juni

naskiĝtagoj en junio

Dr. Wolfgang Schwanzer, 05.06.
Franziska Reisel, 17.06.

ni gratulas!

DARMSTADT/MATHILDENHÖHE

d. 13. Juni/la 13an de junio

Treffen: Nr. 1, (Karte unten links). Vor dem Ristorante „Delfino“, Darmstr. 49

Zeit: 11.30 h

Ostbahnhof Darmstadt: Zeichen L

Mathildenhöhe: Nr. 13 (oben links)

Rosenhöhe: Nr. 28 (oben rechts)

Nach dem Mittagessen werden wir zur Mathildenhöhe gehen/fahren und da die Anlage mit Museum, Park, Kapelle und Künstlerhäusern betrachten. Nach dem Kaffee besuchen wir die Rosenhöhe.

Ich bitte bis zum 8.6. um Anmeldung der Teilnahme, da ich im Restaurant die Anzahl der Gäste melden muss.

Tel. 06181 76343, K. Eckstädt

e-mail: ke.esperanto@t-online.de

Renkontiĝo: N-ro 1, (sube maldekstre), Antaŭ la Ristorante „Delfino“, Darmstr. 49

Tempo: 11.30 h

Orienta stacidomo: signo L

Mathildenhöhe: N-ro 13 (supre maldekstre)

Rosenhöhe: N-ro 28 (supre dekstre)

Post la tagmanĝo ni iros/veturos al la Mathildenhöhe kaj vizitos la muzeon, parkon, kapelon kaj la domojn de la artistoj. Post la kafo ni vizitos la Rosenhöhe.

Mi petas ĝis la 8.6. informi min pri via partopreno, ĉar mi devas informi la restoracion pri la nombro de la gastoj.

Tel. 06181 76343, K. Eckstädt

e-mail: ke.esperanto@t-online.de

JUGENDSTIL

Liebe Mitglieder,
unser diesjähriger Ausflug führt uns nach Darmstadt. Dort werden wir die Mathildenhöhe besuchen, die für die Künstlerkolonie der Jugendstilkünstler bekannt ist und die Rosenhöhe in der Nachbarschaft. Während des Ausflugs werden wir viele Kunstwerke im Jugendstil sehen. Ich dachte, dass Sie vielleicht Vergnügen haben könnten, ein bisschen darüber zu lesen. Ich bitte Sie, mich zu entschuldigen. Mein Artikel ist bestimmt nicht auf dem Niveau eines Fachmanns. Ich bin keine Kunsthistorikerin, ich bin nur daran interessiert. Ich wünsche Ihnen trotzdem viel Vergnügen bei der Lektüre und bei unserem Ausflug.

Katarina Eckstädt

H. Christiansen

Jugendstil in Deutschland, **Wiener Secession** in Österreich, **Art nouveau** in Frankreich, **Reformstil**, speziell in Architektur, **Secession** in Österreich und vielen Ländern die dazu gehörten, **Modernisme** katalanisch, **Modern style** englisch, **Stile floreal** oder **Liberty** italienisch, **Modern** russisch, **Modernismo** in Spanien – alle diese Wörter kann man mit einem Esperanto-Wort übersetzen: **Novarta stilo**. Es ist ein Fachausdruck, doch man kann ab und zu auch secesio und sogar jugendstilo finden. Kein anderer Kunststil hat so viele verschiedene Namen wie dieser. Eine andere Kuriosität ist, dass dieser Stil mal den Namen nach einer Illustrierten, die die Künstler dieses Stils unterstützt hatte, bekommen hat: Jugendstil – nach der Illustrierten „Jugend“, mal nach dem Londoner Liberty Kaufhaus, das noch immer existiert, in dem Werke der Künstler verkauft wurden. Eine dritte Kuriosität ist, dass dieser Stil in England „Modern style“ heißt, aber in Italien „Liberty“. Wenn wir über Jugendstil sprechen, müssen wir auch über Japonismus sprechen. Was ist das? Das ist der Ausdruck für den

NOVSTILA ARTO

Karaj membroj.
nia ĉijara ekskurso gvidas nin al Darmstadt (Darmŝtat). Tie ni vizitos Mathildenhöhe (Matilde-Altaĵo), konata pro la kolonio de la artistoj de novarta stilo kaj rozoaltaĵon en la proksimeco.

Dum la ekskurso ni rigardos multajn artaĵojn faritaj en novarta stilo. Mi pripensis, ke vi eble plezuros legante iomete pri tio. Mi petas, pardonu min. Mia artikolo certe ne havas nivelon de iu fakulo. Mi ne estas arthistoristino, mi estas nur interesiĝantino. Mi deziras al vi plezuron ĉe la legado kaj ĉe nia ekskurso.

Katarina Eckstädt

H. Christiansen

Jugendstil en Germanio, **Wiener Secession** en Aŭstrio, **Art nouveau** en Francio, **Reformstil**, precipe en arkitekturo, **Secessionstil** en Aŭstrio kaj multaj landoj tiam apartenantaj al ĝi, **Modernisme** katalune, **Modern style** angle, **Stile floreal** aŭ **Liberty** itale, **Modern** en Rusio, **Modernismo** en Hispanio – ĉiuj tiuj vortoj oni povas traduki per unu esperanta nocio **Novarta stilo**. Ĝi estas faka esprimo, kaj tamen oni trovas ankaŭ la vortojn **secesio** kaj eĉ **jugendstilo**. Nenia alia arta periodo posedas tiom multe da nomoj kiel ĉi tiu. Alia kuriozaĵo estas, ke la arto foje ricevis nomon laŭ la revuo kiu subtenis ĝin: Jugendstil – laŭ revuo Jugend (germane – junaĝo aŭ junularo), foje laŭ londona magazeno Liberty, ankoraŭ ekzistanta, kiu vendis verkojn de la artistoj. Tria kuriozaĵo estas, ke ĝi nomiĝas en Anglujo Modern style, sed in Italio Liberty.

Se ni parolas pri novarta stilo, ni devas paroli ankaŭ pri Japonismo. Kio estas tio? Tio estas nocio por la sugesto de japanaj al eŭropaj artoj. La historio estas ligita al malfermo de Japanio al ekstera mondo. La lando

Einfluss der japanischen auf die europäische Kunst. Die Geschichte ist eng verbunden mit der Öffnung von Japan zur restlichen Welt. Japan war mehr als 200 Jahre isoliert. Die im Jahr 1639 regierende Shogun-Familie Tokugawa verbot Japanern, das Land zu verlassen und Ausländern, mit Ausnahme von Chinesen und Niederländern, es zu betreten. Die Niederländer konnten nur auf der künstlich gemachten Insel Daimyō vor Nagasaki landen. Die Familie Tokugawa regierte in Japan bis 1868. Aber am 31. März 1854 lief USA-Admiral Matthew Perry mit vier Militärschiffen in den Hafen von Tokio ein. Sein Ziel war, einen Brief von dem amerikanischen Präsidenten an die Tokugawa-Regierung zu übergeben, in dem er verlangte, dass Japan den freien Handel erlaube. Die Öffnung des Landes fand statt, die Tokugawa-Regierung war nicht mehr so stark wie früher, und – im Jahr 1868 kam wieder der Tenno. 1855 wurden kommerzielle Verträge mit den USA, Russland, Großbritannien und Frankreich geschlossen, 1856 mit den Niederlanden und 1861 mit Deutschland. Das verursachte, dass es in Europa, und nicht nur da, plötzlich möglich war, japanische Kunst, Bücher und Kunstgewerbe zu sehen. Europäer bemerkten, dass japanische Grafik und Kunstgewerbe auf einer Stufe mit Malerei und Bildhauerei stehen.

In Paris lebte Samuel Bing, geboren als Siegfried Bing in Hamburg. Sein Schwager war Mitinhaber des ersten deutschen kommerziellen Betriebes in Tokio, also bekam er gute Möglichkeiten, japanische Kunst kennen zu lernen, Kunstwerke und Kunstgewerbe zu sammeln und auch damit zu handeln. Er organisierte mehrere Ausstellungen – eine von ihnen war 1890. Er zeigte 725 japanische Holzschnitte und 428 japanische Bücher. Das sorgte dafür, dass japanische Kunst nicht mehr nur Inspiration für einzelne Künstler war, sondern das Leitmotiv der ganzen Kunstgeneration wurde. Man ist der Meinung, dass Samuel Bing der Initiator des Japonismus ist. Japanische Künstler haben sich an der Natur orientiert. Sie gab ihnen Linien, Farben, Bewegung. Dieses nahmen die Künstler und dazu gaben sie ihren Holzschnitten Emotionen

estis fermita pli ol 200 jarojn. En la jaro 1639 reganta ŝoguna familio Tokugava malpermesis al japanoj forlasi kaj al eksterlandanoj, escepte de ĉinoj kaj nederlandanoj eniri la landon. Fakte la nederlandanoj rajtis veni nur al la artefarita insulo Daimyō antaŭ Nagasaki. La Tokugawa-familio regadis Japanion ĝis 1868. Sed la 31an de marto 1854 alvenis usona admiralino Matthew Perry per kvar militaj ŝipoj en la havenon de Tokio. Lia celo estis transdoni de lletero de la usona prezidanto al la Tokugava-registaro en kiu li postulis, ke Japanio permesu la liberan komercon. La malfermo de la lando vere okazis, la Tokugava-registaro ne plu estis tiom forta kiel pli frue, kaj en la jaro 1868 denove venis tenoo. En la jaro 1855 estas faritaj komercaj kontraktoj kun Usono, Rusio, Britio kaj Francio, 1856 kun Nederlando kaj 1861 kun Germanio. Tio kaŭzis ke en Eŭropo, kaj ne nur tie, subite oni povis vidi japanajn artojn, librojn kaj artmetiaĵojn. Eŭropanoj rimarkis, ke en Japanio artmetio kaj grafiko estas samrangaj artoj kun pentroarto kaj skulpturoarto. En Parizo vivis Samuel Bing, naskita kiel Siegfried Bing en Hamburgo. Lia bofrato estis kunposedanto de la unua germana komerca entrepreno en Tokio, do li ricevis bonajn ŝancojn konatiĝi kun la japanaj artoj, kolekti la artaĵojn kaj artmetiaĵojn kaj ankaŭ negoci per ili. Li organizis plurajn ekspoziciojn – unu el ili okazis en 1890. Li montris 725 japanajn „foliojn“ de lignogravuraĵoj kaj 428 ilustritajn librojn. Tio kaŭzis, ke la japanaj artoj ne plu estis nur inspiro por unuopaj artistoj sed iĝis la gvidmotivo de la tuta artogeneracio. Oni opinias, ke Samuel Bing estas inicianto de la japonismo.

Katsushika Hokusai, 1832

und Seele. Viele der damaligen Künstler wurden von der japanischen Kunst beeinflusst, was man ganz klar bei Toulouse-Lautrec, Vincent van Gogh, Degas, Monet und vielen anderen bemerken kann.

Vincent van Gogh

Nicht nur der Kontakt mit japanischen Künstlern war für die Entstehung der Jugendstil wichtig. Schon ca. 50 Jahre früher veränderte sich etwas in Großbritannien. Seit dem Anfang des 19. Jahrhunderts fanden soziale Reformen statt, das Bürgertum wurde stärker und übernahm die Sitten und Mode des Adels. Der Adel fürchtete, dass alles in Mittelmäßigkeit enden würde. Seine Ästhetik sollte nicht in der trivialen bürgerlichen Welt enden. Dann entstand das Dandytum. Der erste bekannte Dandy war George Bryan (Beau) Brummell, der stark die Veränderungen der damaligen Mode beeinflusste. Hosen wurden lang, die Form des männlichen Körpers wurde betont. Über ihn gibt es viele Anekdoten, sind Filme gemacht, Theaterstücke und Essays geschrieben worden. Das alles war gut und schön aber – er starb arm in Caen, wohin er wegen seiner Schulden floh. Die Eleganz war teuer. Während der folgenden Jahrzehnte verbreiterte sich das Dandytum und bekam verschiedene Namen. Der Dandy aus England wurde zum „beau“ in Frankreich, „macaroni“ in Italien oder „Stutzer“ in Deutschland. Sie alle lieben die eigene Schönheit und die Schönheit ihrer Umgebung.

Dann kam der Japonismus. Der Einfluss der japanischen Künste und der Standpunkt der Japaner, dass die Kunst und das Kunstgewerbe gleichrangige Künste sind, beeinflusste auch den Standpunkt der westlichen

Japanaj artistoj orientiĝis al naturo. Ĝi donis al ili liniojn, kolorojn, movojn. Artistojn prenis tion el la naturo kaj aldonis al siaj lignogravuraĵoj emociojn kaj animon. Multaj tiutempaj artistoj estis influitaj de la japana arto kaj tion oni povas tute klare rimarki ĉe Toulouse-Lautrec, Vincent van Gogh, Degas, Monet kaj multaj aliaj.

Ne nur la kontakto kun japanaj artoj estis grava por la ekesto de novarta stilo. Jam ĉirkaŭ 50 jarojn pli frue okazis io en Britio. Ek de la komenco de 19a jarcento efektivigis sociajn reformojn, burĝaro fortiĝas kaj transprenas la kutimojn kaj modon de la nobelaro. La nobelaro timis ke ĉio finiĝos en mezvaloro. Ilia estetiko ne finiĝu en la triviala burĝa mondo. Tiam ekestis dandismo. La unua konata dandito estis George Bryan (Beau) Brummell kiu forte influis ŝanĝon de la tiama modo. Pantalonoj iĝis longaj, la formo de vira korpo akcentita, ĉio estas ekstravaganca. Pri li ekzistas multaj anekdotoj, estas faritaj filmoj, skribitaj teatraĵoj kaj eseoj. Ĉio tio estis bela kaj bona sed – li mortis malriĉa en Caen, kien li fuĝis pro siaj ŝuldoj. La eleganco estis multekosta. Dum la sekvantaj jardekoj la dandismo pli vastiĝis kaj ankaŭ ĝi ricevis diversajn nomojn. Dandy el Anglio estas „beau“ en Francio, „makaroni“ en Italio aŭ „Stutzer“ en Germanio. Ili ĉiuj ŝatas belecon de si mem kaj de sia ĉirkaŭaĵo.

Tiam venis la japonismo. La influo de la japanaj artoj kaj la vidpunkto de japanoj, ke artoj kaj artmetio estas samrangaj artoj, influis ankaŭ la vidpunkton de okcidentuloj: ne nur la pentraĵoj kaj skulpturoj sed ankaŭ grafiko kaj ĉiuj aliaj ĉiutagaj aĵoj povas esti belaj, same belaj. Tiel ekestis preskaŭ unu movado.

foto: internet

Welt: nicht nur die Bilder und Skulpturen, sondern auch Grafiken und alle alltägliche Dinge können schön sein, gleich schön. So entstand fast eine Bewegung.

Wenn wir heute an Jugendstil denken, denken wir am häufigsten an Kunstgewerbe, für den einen schön, für den anderen kitschig: Häuser, Möbel, Geschirr, Schmuck, Textil – der komplette Bedarf von der Zimmerdecke bis zu Türklinken und Schlüsseln.

Natürlich gefällt dieser Stil nicht jedem. Das passiert auch bei anderen Stilen. Auch Barock und Rokoko gefallen nicht jedem, aber danach kamen neue Stile, ganz unterschiedliche. Stile kommen meistens durch den Wunsch, etwas anders als bis jetzt zu machen. So geschah es auch nach dem Jugendstil: es kamen Art déco, Bauhaus... Wer sich mit dem Jugendstil beschäftigt, wird immer auf die Städte Brüssel, Barcelona, München, Weimar, Helsinki, New York, Chicago und Darmstadt treffen. Auch viele Künstlernamen sind bekannt, z.B. Jean Daum, Carl Peter Fabergé, Emile Gallé, Gustav Klimt, Antoni Gaudi, Hans Christiansen, Charles Rennie Mackintosh, William Morris, Joseph Maria Olbrich, Eliel Saarinen, Louis Comfort Tiffany, Henry van der Velde und viele andere. In Europa entstanden Künstlerkolonien. In Deutschland ist die in Worpswede bekannt, die Kolonie der Maler, Schriftsteller, Architekten. Und...

„Es war einmal ein Fürst, der war klug, wagemutig und stilvoll, überhaupt den Künsten recht zugetan. Nicht nur, daß er sie in seiner Residenzstadt pflegte, gelegentlich übte er sie auch selber aus. Damit sein Land zum Wohlstand und Ansehen komme, war er bestrebt, das Gewerbe durch lohnende Aufträge zu fördern. Junge Künstler sollten ihm dabei helfen; und um aller Welt seine Absichten kundzutun, lud er zu einem großem Fest ein.“ (Klaus Jürgen Sembach: Jugendstil, Taschen Verlag 1990, S. 141)

Der kluge, wagemutige und stilvolle Prinz war Prinz Ernst Ludwig von Hessen-Darmstadt. Er war gebildet und beeinflusst von seiner Mutter, einer Tochter der britischen Königin Viktoria und – er war isoliert vom politischen Handeln des deutschen Kaisers.

Se ni hodiaŭ pensas pri la novarta stilo, plej ofte ni pensas pri artmetiaĵoj, por iuj belaj por iuj kiĉaj: konstruaĵoj, mebloj, vazaro, juveloj, teksaĵoj, - ĉiuj uzaĵoj de plafono ĝis la pordoklinko kaj ŝlosilo.

Certe ĉi tiu stilo ne plaĉas al ĉiuj. Tio okazas ankaŭ ĉe aliaj stiloj. Ankaŭ baroko kaj rokoko ne plaĉas al ĉiuj sed post ili venis novaj stiloj, tute diversaj. Stiloj plej parte venas el la deziro ion alie fari ol ĝis nun.

Tiel okazis ankaŭ post novarta stilo: venis Art déco, Bauhaus...

Okupiĝante pri novarta stilo, vi ĉiam trovos urbonomojn Bruselo, Barcelono, Munkeno, Vajmaro, Helsinko, Novjorko, Chikago, Nancio, Vieno kaj Darmstadt. Ankaŭ multaj nomoj de artistoj estas konataj, ekz. Jean Daum, Carl Peter Fabergé, Emile Gallé, Gustav Klimt, Antoni Gaudi, Hans Christiansen, Charles Rennie Mackintosh, William Morris, Joseph Maria Olbrich, Eliel Saarinen, Louis Comfort Tiffany, Henry van der Velde kaj multaj aliaj. En Europo ekestis kelkaj artistoj-kolonioj. En Germanio estas konata Worpswede, kolonio de pentristoj, literaturistoj, arkitektoj. Kaj...

Prinz Ernst Ludwig von Hessen-Darmstadt

„Ekzistis foje princo, kiu estis saĝa, kuraĝa und bonstila, ĝenerale artoĵŝatema. Li ne pflugis artojn nur en sia rezidejurbo, de tempo al tempo li eĉ mem praktikis ilin. Por ke lia lando venu al prospero kaj reputacio, li klopodis prosperigi metiojn. Junaj artistoj devus helpi al li; por konigi al la tuta mondo siajn intencojn, li invitis al granda festo.“

La saĝa, kuraĝa und bonstila princo estis princo Ernst Ludwig von Hessen-Darmstadt.

Darum wollte er etwas erreichen in seinem eigenen Land. Darmstadt wurde Mitte des 19. Jahrhunderts zur Industriestadt, aber das genügte dem Prinzen nicht. Sein Motto war: „*Mein Hessenland blühe und in ihm die Kunst.*“ Er wollte Kunst und Industrie zusammenführen. Er lud 1899 sieben Jugendstil-Künstler nach Darmstadt ein: Peter Behrens, Paul Brück, Rudolf Bosset, Hans Christiansen, Ludwig Habicht, Patriz Huber und Joseph Maria Olbrich. Das Ziel ihrer Arbeit war, moderne und in die Zukunft weisende Bau- und Wohnformen zu zeigen. Sie waren Designer, Architekten, Bildhauer, Kunstgewerbler, Goldschmiede, Keramiker und Grafiker.

Er schenkte ihnen den Baugrund für den Bau der Ateliers und der Häuser. Unter ihnen war J. M. Olbrich der einzige Architekt. Er entwarf das Haus, in dem die Ateliers für alle waren und auch sechs Häuser. Die Ateliers waren in dem heute so genannten Ernst-Ludwig-Haus, in dem sich heute das Museum Künstlerkolonie befindet. In dem Haus waren auch zwei Wohnungen für Künstler, weil nicht alle genug Geld hatten, um ein Haus zu bauen. Olbrich war schon ein bekannter Architekt und hatte gute Beziehungen zu dem Prinzen, dem er sogar ähnelte. So wurde er schnell zum Star der Gruppe.

Joseph Maria Olbrich

J.M. Olbrich baute sechs Häuser, im eigenen entwarf er auch die Möbel und anderes Zubehör, und richtete alles ein. Sein Haus

Li estis edukita kaj enfluita de sia patrino, filino de reĝino Viktoria kaj – li estis el politika agado de la germana imperiestro esceptita. Tial li deziris ion akiri en sia propra lando. Darmstadt iĝis meze de la 19a jarcento industria urbo sed tio ne sufiĉis al la princo. Li deziris kunigi la artojn kun la industrio. Li havis moton „*Mia Heslando floru kaj en ĝi la artoj.*“ En la jaro 1899 li invitis sep artistojn de la Novarta stilo al Darmstadt: Peter Behrens, Paul Brück, Rudolf Bosset, Hans Christiansen, Ludwig Habicht, Patriz Huber kaj Joseph Maria Olbrich. La celo de ilia laboro estis montri per sia laboro la modernajn kaj en la estontencon gvidantajn konstru- kaj loĝejformojn. Ili estis dizajnistoj, arkitektoj, skulptistoj, artmetiistoj, oraĵistoj, ceramikistoj, grafikistoj. Li donacis al ili la terenon por konstrui atelierojn kaj loĝdomojn. Inter ili estis J. M. Olbrich, la sola arkitekto. Li projektis la domon en kiu estis atelieroj por ĉiuj artistoj kaj ankaŭ ses el sep loĝdomojn. La atelieroj estis en la hodiaŭ nomata Ernst-Ludwig-domo en kiu troviĝas la Muzeo de la artista kolonio. En ĝi troviĝis ankaŭ du loĝejoj por artistoj, ĉar ne ĉiuj posedis sufiĉe da mono por la konstruado de domo. Olbrich estis jam konata arkitekto kaj havis bonan rilaton al la princo al kiu li eĉ similis kaj iĝis rapide la stelulo de la grupo.

Olbrich konstruis ses domojn, en sia li dizajnis ankaŭ la meblaron kaj akcesoraĵojn, kaj aranĝis ĉion. Lia domo kostis 75 000 markojn. Dum la dua mondmilito la domo estis difektita. Ĝi estas renovigita sed la supra etaĝo aspektas alie ol iam. Nuntempe oni renovigas kahelojn. Li kreadis ankaŭ ceramikon produktita de ceramikfabriko en Wächtersbach (Vehtersbaĥ) kaj meblojn produktitaj de la fabriko Julius Glückert en Darmstadt. Li estis plej longe en la kolonio. Li mortis kvardekjara 1908.

En la jaro 1901 okazis la unua ekspozicio. La titolo de ĝi estis *Dokumento de la germana arto*. La titolo montras, ke la princo kun la vorto „germana arto“ volis doni signon al la imperiestro en Berlino. Bedaŭrinde estas, ke tamen oni prijuĝis sole la artajn akirojn sed la politika aspekto estis tute ne atentita. Apud la atelieroj kaj domoj de la artistoj estis por ekspozicio konstruitaj ĉefa enir-

kostete 75 000 Mark. Während des zweiten Weltkriegs wurde das Haus beschädigt. Es wurde renoviert, aber das obere Stockwerk sieht anders aus als das Original. Momentan werden die Kacheln restauriert. Er entwarf auch Keramik, die von „Wächtersbacher Keramik“ produziert wurde, und Möbel für die Möbelfabrik Julius Glückert in Darmstadt. Er blieb am längsten in der Kolonie. Er starb vierzigjährig 1908.

Die erste Ausstellung fand 1901 statt. Ihr Titel war *Ein Dokument der deutschen Kunst*. Der Titel zeigt, dass der Prinz mit dem Wort „deutsche Kunst“ dem Kaiser in Berlin ein Zeichen geben wollte. Schade ist, dass trotzdem nur die künstlerischen Errungenschaften gewertet wurden und der politische Aspekt gar nicht beachtet wurde. Neben den Ateliers und Künstlerhäusern wurden für die Ausstellung ein Hauptportal und zwei Gebäude gebaut. In einem war die Ausstellung und in einem anderem, „Spielhaus“, wurden Darmstädter Spiele veranstaltet. Alle wurden nach der Ausstellung abgetragen. Nach fünf Monaten endete die Ausstellung doch mit finanziellem Defizit. Drei von sieben Künstlern verließen die Kolonie: Paul Brück, Maler, Hans Christiansen, Kunstgewerbler und Patriz Huber, Innenarchitekt.

In den folgenden Jahren haben auch Peter Behrens und Peter Bosset, Bildhauer, die Kolonie verlassen.

Das Haus „Villa in Rosen“ entwarf Olbrich nach der Ideen von Christiansen, dem das Haus gehörte. „Villa in Rosen“ hatte Bilder draußen an der Wand Bilder. Es wurde bei den Bombenangriffen auf Darmstadt zerstört und nicht wieder aufgebaut.

Christiansen war nur zwei Jahre lang Mitglied der Kolonie, aber er blieb in seinem Haus.

Er ist bestimmt einer von den sehr interessanten Künstlern, obwohl er nur zwei Jahre in der Kolonie war. Er ist auch einer der vielseitigsten Künstler. Wenn wir sein Werk betrachten, finden wir alles: Malereien, Buchdekorationen, Teppiche, Tapeten, Textilarbeiten, Möbel, Glasgeschirr und Fenster, Keramik und Porzellan, Plakate, Schmuck – alles bis zu „ex libris“ und Postkarten.

pordego kaj du konstruaĵoj. En unu okazis ekspozicio kaj en alia, „Ludodomo“, okazis Darmstadtaj ludoj. Ili ĉiuj estis post la ekspozicio dekonstruitaj. Post kvin monatoj finiĝis la ekspozicio tamen kun financa deficino. Tri el sep artistoj forlasis la kolonion: Paul Brück, pentristo, Hans Christiansen, artometriisto kaj pentristo kaj Patriz Huber, interna arkitekto.

Sekvantajn jarojn forlasis la kolonion ankaŭ Peter Behrens kaj Rudolf Bosset, skulptoro.

„Villa in Rosen“ *gemalt von Christiansen*
„Vilao en rozoj“ *pentrita de Christiansen*

La domon Christiansen projektis Olbrich laŭ ideoj de li. La domo „Vilao en rozoj“ posedis bildojn sur la eksteraj muroj. Ĝi estas dum la bombardado de Darmstadt tute detruita kaj ne plu farita. Christiansen estis nur dum du jaroj membro de la kolonio sed li restis en sia domo.

Li estas certe unu el tre interesaj artistoj, kvankam li estis nur du jarojn en la kolonio. Li estas ankaŭ unu el plej multe variaj artistoj. Se ni observas lian verkon, ni trovas ĉion: pentraĵojn, librodekoraciojn, tapiŝojn, tapetojn, tekstilaĵojn, meblojn, glasojn kaj vitrojn, ceramikon kaj porcelanon, afiŝojn, ornamaĵojn - ĉion ĝis „ex libris“ kaj poŝtkartoj.

Peter Behrens estis antipodulo al Olbrich. Li projektis mem sian domon kaj dizajnis ankaŭ la tutan internan aspekton de ĝi. Li ne estis arkitekto sed pentristo kaj tamen sukcesis fari la domon, kiun multaj opinias pli bonan ol tiu de Olbricht. Ankaŭ la interna aranĝo ne estis tiom „peza“ kiel tiu de Olbricht. Lia domo estis la plej multekosta – ĝi kostis 200 000 markojn! Li estis en Darmstadt ĝis 1903.

*Wohnzimmer
Hans Christiansen*

Peter Behrens war der Antipode zu Olbrich. Er entwarf selbst sein Haus und gestaltete das ganze Innere. Er war kein Architekt, sondern Maler und doch schaffte er ein Haus zu bauen, von dem viele meinten, es sei besser als das von Olbrich. Auch die Inneneinrichtung war nicht so schwer wie die von Olbrich. Sein Haus war das teuerste – es kostete 200 000 Mark! Er war bis 1903 in Darmstadt.

Vor seinem Kommen nach Darmstadt war er schon ein bekannter Künstler in München. Er war Mitbegründer der Münchener Sezession und der Vereinigten Werkstätten für Kunst im Handwerk. Also ist es kein Wunder, dass Prinz Ernst-Ludwig ihn nach Darmstadt einlud. Er verließ Darmstadt 1903 und wurde Direktor der Kunstgewerbeschule in Düsseldorf. Dort entwarf er für die Gartenausstellung Lauben und Zäune und für die Textilfabrik in Hagen viele Textilien.

1907 ging er nach Berlin, wo er als Architekt arbeitete. Er hatte ein eigenes Architekturbüro mit Mitarbeitern. Bei ihm arbeiteten auch Walter Gropius, Ludwig Mies van der Rohe und Le Corbusier. Er wurde Künstlerischer Beirat bei AEG, wo er die Idee von Ernst-Ludwig von Hessen-Darmstadt realisierte – er machte Industriedesigne und kreierte Corporate Designe (Unternehmens-Erscheinungsbild). Er hat nicht nur die Fabrik für AEG entworfen, er entwarf ihre Produkte und alle andere Sachen (Prospekte, Briefpapier, Verpackung usw.) um ein einheitliches Erscheinungsbild des Betriebs zu zeigen.

Bei der zweiten Ausstellung 1904, sind

Domo/Haus de Peter Behrens

Antau sia alveno al Darmstadt li jam estis konata artisto en Munkeno. Li estis kunfondinto de la Munkena secesio kaj Unuigitaj metiejoj por la arto en metioj. Do ne estas miraklo, ke princo Ernst-Ludwig invitis lin al Darmstadt. Tie li komencis labori ankaŭ kiel arkitekto. Li foriris el Darmstadt en 1903 kaj iĝis direktoro de la Lernejo por artometio en Duseldorfo. Li kreis tie por la ĝardena ekspozicio laŭbojn kaj barilojn kaj por la tekstila fabriko en Hagen multajn tekstilaĵojn.

1907 li foriris al Berlino kie li laboris kiel arkitekto. Li havis propran arkitektan buroon kaj kunlaborantojn. Ĉe li laboris ankaŭ Walter Gropius, Ludwig Mies van der Rohe kaj Le Corbusier. Li iĝis artokonsilanto ĉe AEG kaj tie li realigis la ideon de la princo Ernst-Ludwig von Hessen-Darmstadt – li faris industriajn dizajnon kaj kreis Corporate Designe (Entrepreneo-dizajnon). Li ne nur konstruis AEG-fabrikon sed kreis ankaŭ iliajn produktojn kaj ĉiujn aliajn aĵojn (prospektojn, leterpaperon, embalaĵon ktp.) por montri unecan fenotipon de la entrepreno.

*P. Behrens: Tekaldrono farita por AEG
Teekessel gemacht für AEG*

En la dua ekspozicio en 1904 estis montritaj tri kunigitaj domoj por meza tavolo de la

auch drei zusammenhängende Häuser für die Mittelschicht gezeigt worden. Sie wurden zum Teil im Zweiten Weltkrieg ganz zerstört, zum Teil stark beschädigt und sind nach dem Krieg nicht gut rekonstruiert worden.

Olbrich: Arbeiterhaus / laborista domo

Die dritte Ausstellung 1908 sollte zeigen, dass auch Menschen mit wenig Geld schön wohnen können. Die Regeln gaben vor, dass jede Wohnung mindestens drei Wohnräume haben muss, sie müssen aus einheimischen Materialien gebaut werden und ein Einfamilienhaus darf nicht mehr als 4200 und Zweifamilienhaus nicht mehr als 7200 Mark kosten. Die Inneneinrichtung darf nicht mehr als 1000 Mark kosten. 1908 wurden nach den Plänen von Olbrich das Ausstellungsgebäude und der Hochzeitsturm gebaut. Der Hochzeitsturm war ein Geschenk der Stadt an den Prinz, weil er zum zweiten Mal heiratete. Der Turm ist 48,5m hoch, sein Dach hat fünf gewölbte Teile und das sieht wie fünf Finger aus. Darum nennt man ihn auch den „Fünffingrigen Turm“ oder „Schwurhand“. In ihm kann man heiraten. Zu Zeit wird er restauriert.

Die Kolonie hörte offiziell 1929 auf zu existieren, aber schon seit dem Anfang des Ersten Weltkrieges wurden keine Künstler mehr eingeladen. Außerdem dankte 1918 der Prinz ab.

popolo. Ili estas parte tute detruitaj parte difektitaj dum la dua mondmilito kaj ne tre bone rekonstruitaj.

La tria ekspozicio 1908 deziris montri ke ankaŭ homoj kun malpli da mono povas bele loĝi. Reguloj diris, ke ĉiu loĝejo devas havi minimume tri ĉambrojn, ili devas esti konstruitaj el endemiaj materialoj kaj ke unufamilia domo devas kosti ne pli ol 4200 kaj dufamilia domo ne pli ol 7200 markojn. La internaj aĵoj ne rajtas kosti pli ol 1000 markojn.

*Olbrich: Arbeiterhaus, Wohnzimmer
Laborista domo, loĝoĉambro*

En la jaro 1908 estis konstruita laŭ planoj de Olbrich la ekspoziciodomo kaj la nuptoturo. La nuptoturo estis donaco de la urbo al la princo ĉar li geedziĝis la duan fojon. Ĝi estas 48,5 metrojn alta kaj la tegmento havas kvin volbitajn partojn kaj aspektas kiel kvin fingroj. Tiel nomas ĝin ankaŭ: „Kvinfingra turo“ aŭ „ĵuromano“. En la turo oni povas geedziĝi. Nuntempe oni renovigas ĝin.

La kolonio ĉesis oficiale ekzisti en la jaro 1929 sed ek de la komenco de unua mondmilito artistoj ne estis invitataj. Krome en la jaro 1918 abdikis la princo.

Rusa-ortodoksa kapelo

En la arealo de Mathildenhöhe troviĝas unu ortodoksa kapelo kiu fakte ne konvenas kun la ĉirkaŭaĵo. Tiu estas la rusa-ortodoksa kapelo, kiu estas konstruita antaŭ la ekesto de la kolonio (1897- 1898). La rusa caro Nikolaus II estis la komisiinto, ĉar lia edzino, carino Alexandra, estis la fratino de princo Ernst Ludwig von Hessen-Darm-

Russische Kapelle

In dem Areal der Mathildenhöhe sieht man eine orthodoxe Kapelle, die eigentlich nicht in die Umgebung passt. Es ist eine russisch-orthodoxe Kapelle, die schon vor der Entstehung der Kolonie (1897- 1898) gebaut wurde. Sie ist von dem russischen Zaren Nikolaus II. in Auftrag gegeben worden, dessen Frau, Zarin Alexandra, die Schwester von Prinz Ernst Ludwig von Hessen-Darmstadt war. Der Zar brachte russische Erde mit, auf der die Kirche nach dem Vorbild der russischen Kirchen des 16. Jh gebaut wurde. Die Pläne hat León N. Benois (Leonti Nikolajewitsch Benois) entworfen, der Großvater des bekannten Schauspielers Peter Ustinov.

Das Innere ist nach den Entwürfen des russischen Maler Wiktor Michailowitsch Wasnezow gemacht.

Vor der Kirche ist ein Wasserbecken. Er wurde 1914 nach den Plänen von Albin Müller und Bernhard Hoetger, damaligem Mitgliedern der Kolonie gemacht.

stadt. La caro kunportis rusan teron sur kiu estas la kapelo konstruita laŭ ekzemploj de la preĝejoj el 16a jc. La planojn faris León N. Benois (Leonti Nikolajeviĉ Benois), la avo de la konata aktoro Peter Ustinov. La interno estas farita laŭ koncepto de rusa pentristo Viktor Mihailoviĉ Vasnezov. Antaŭ la kapelo estas akvobaseno. Ĝi estas farita en 1914 laŭ planoj de Albin Müller kaj Bernhard Hoetger, tiamaj membroj de la kolonio.

Bibliographie:

1. Gabriele Fahr-Becker, Büchergilde Gutenberg, 1996
2. Jugendstil, Klaus-Jürgen Sembach, Benedikt Taschen Verlag, 1990
3. Jugendstil, Siegfried Wichmann, Schuler Verlagsgesellschaft, 1977
4. Jugendstil floral funktional, Siegfried Wichmann, Schuler Verlagsgesellschaft, 1984
5. Hans Christiansen, Margret Zimmermann-Degen, Langewiesche, Königstein, 1981
6. Japonismus, Siegfried Wichmann, Schuler Verlagsgesellschaft, 1980

*Portal dee Ernst-Lugwig Hauses in Darmstaft
Portalo de la Ernst-Lugwig-domo en Darmstaft*

Ĉu vi nun emas partopreni nian ekskurson?

Ni esperas - jes!